

Yüzyıllık Süreçte Tevfik Fikret'in Şermin Yapıtı Bağlamında Diliçi Çeviri ve Yanmetin Olgusu

Neslihan Kansu-Yetkiner*

Nihal Yetkin-Karakoç**

Öz

Diliçi çeviriler konusundaki sınırlı sayıdaki çalışma 1928 dil devriminin ardından Osmanlıca'dan Türkçe'ye yapılan diliçi çevirilerde, bu edimin başka sözcüklerle adlandırıldığını ve tanımı üzerinde bir fikir birliğinin olmadığını göstermektedir. Bu betimleyici çalışmanın amacı, Türk edebiyatındaki ilk çocuk şiir kitaplarından biri olan Tevfik Fikret'in Şermin adlı yapıtının (1914) çağdaş Türkçe'ye aktarılan 30 farklı sürümünden hareketle diliçi çevirilerdeki hem metiniçi hem de yanmetin bağlamındaki müdahalelere ışık tutmak ve bu eserle ilgili 'güncelleme' serüveninin izini sürmektir. Çalışmada, bir eserin günümüz dil özellikleri göz önüne alınarak görüntüde dil güncellemesine yönelik olarak değiştirilmesinin sadece sözcük düzeyindeki metiniçi değişiklikler temelinde gerçekleşmediği, yayınevi politikaları ile ticari, pedagojik ve ideolojik nedenlerin metni çevreleyen yanmetin öğeleri yoluyla bu süreçte manipülatif bir etkiye sahip olduğu ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Artsüremli Diliçi Çeviri, yanmetin, güncelleme, Tevfik Fikret, Şermin, Çocuk Edebiyatı

* Doç. Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü - İzmir /Türkiye
neslihan.yetkiner@ieu.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü
- İzmir / Türkiye
nihal.yetkin@ieu.edu.tr

Giriş

Geçen yüzyılın başında dil devrimi yaşamış ve farklı bir yazı sistemine geçmiş olan Türk dili içinde yaygın bir biçimde diliçi çeviri uygulamaları yapılmaktadır. Değişen yazı sistemi nedeniyle Osmanlı Türkçesi'nden çağdaş Türkçe'ye harf çevirilerine, sadeleştirme süreci nedeniyle de Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin Türkçeleştirilmesine tanık olan Türkçemiz, bu bağlamda özgün bir vaka oluşturmaktadır. Öte yandan, alanyazında bu çeviri türüne yönelik kuramsal çalışmaların ve incelemelerin büyük ölçüde ihmal edildiği, yetişkin edebiyatı temelli sınırlı çalışmalarla kendini göstermektedir (Berk-Albachten 2005, 2013; Birkan-Baydan 2011). Özellikle çocuk edebiyatında büyük yankı bulan eski dili yenileme, güncelleme, günümüzde sadece sözcük ve kavramların açıklanması şeklindeki metiniçi müdahalelerle değil, metni çevreleyen bir alanda yer alan bilgilendirme stratejileriyle de gerçekleşmektedir.

Çocuk edebiyatı kapsamında yer alan eserler, genç okurlara çok sayıda ve çeşitli araçlar yoluyla ulaşım onların beğenisini kazanmak amacıyla yetişkin edebiyatından farklı uygulamalar içinde yer alır. Renkli kapaklar, önsöz, ithaf, dipnot gibi bilgilendirici metinler, metin dışında ve içinde yer alan cezbedici resimler, yazı biçimleri, dizgi, baskı ve kitabın boyutlarının hepsi okurun kitabı sevmesine ve kitabı yorumlamasına aracılık eder. Bir başka deyişle, okur ve metin arasında eşik oluşturan bu araçlar elimizdeki metne temas eder, onunla bağ oluşturur, okurun beklentilerini yönlendirir, okur tarafından metne yönelik belirli bir alımlamanın oluşturulmasına yardımcı olur. O'Sullivan'a (2005) göre, çocuk edebiyatı çevirileri, çocuk okurların anlama düzeyine göre yabancı öğelerin uyarlanması ile erek kültürü zenginleştirmek amacıyla çeviri metindeki kültürel farklılıkları korunması arasında denge kurmaya çalışan bir edimdir. O'Sullivan'ın bu saptaması, bizim betimleyici çalışmamızın çıkış noktasını oluşturmaktadır: tarihsel farklılıklardan dolayı ortaya çıkan yabancı öğelere çocuk edebiyatında nasıl ve kimler tarafından müdahale edilmektedir?

Çalışmamızın amacı, ilk kez 1914 yılında Osmanlıca olarak basılan Tefvik Fikret'in ünlü eseri Şermin'i Genette'in (1997) yanmetin olgusu ve Klingberg'in (1986) tanımladığı metin içi güncelleme biçimleri temelinde irdeleyerek yaklaşık yüzyıllık bir süreçte bu eseri günümüz Türkçesine kazandırmaya yönelik diliçi çeviri stratejilerini 30 farklı sürümde

betimlemektir. Diliçi çeviri kavramı, yanmetin olgusu ve Şermin'in edebi değeri ele alındıktan sonra analiz bölümünde veritabanı içindeki yanmetin öğeleri ve metiniçi değişiklikler örneklerle irdelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise diliçi çeviri ediminin yansıttığı sonuçlar, pedagojik ve ideolojik açıdan, mesleki ve ticari etik yönünden değerlendirilmiştir.

Diliçi Çeviri Kavramı

Alanyazın incelemeleri, diliçi çevirinin bir çeviri eylemi olarak kabul görmediğini ve bu çeviri türünün niteliği ve içeriği konusunda bir fikir birliğinin olmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bu kavramın farklı kültürlere ve disiplinlere bağlı olarak farklı karşılıklar bulduğu, farklı yorumlamalar ve amaçlar doğrultusunda farklı diliçi çeviri yöntemlerinin uygulandığı söylenebilir (Pillière 2010, Berk-Albachten 2005, 2013, Durmuş 2013b). Jakobson (2000:114), çeviri türleri için yaptığı *diller arası çeviri veya gerçekleşes çeviri, diliçi çeviri ve göstergeler arası çeviri* şeklindeki üçlü sınıflamasında, diliçi çeviriyi “bir diliçinde yer alan dilsel göstergelerin aynı diliçinde bulunan başka göstergelerle yorumlanması” şeklinde tanımlamaktadır. Jakobson'un diliçi çeviri tanımı daha çok eski dille yazılmış metinlerin güncellenmesine, çağdaş bir dil anlayışıyla yeniden ifade edilmesine odaklanmıştır.

Ancak günümüzde diliçi çeviri kavramı farklı alt kategorileri içeren daha kapsamlı ve çok katmanlı bir içeriğe sahiptir. Gottlieb'e (2005: 36) göre, diliçi çeviri kendi içinde de bazı alt gruplara ayrılabilir:

Artsüremli diliçi çeviriler: Bu çalışmanın ele aldığı bir dilin farklı tarihsel aşamaları arasında gerçekleşen çevirilerdir.

Lehçe-odaklı diliçi çeviriler: bir dilin farklı coğrafi, sosyal ve kuşaklar arası değişikliklerinden kaynaklanan diliçi çevirilerdir

Dil kullanımı biçimi odaklı diliçi çeviriler: Konuşmadan yazmaya geçiş gibi dil kullanımı biçimindeki bir değişikliği ifade eden diliçi çevirilerdir.

Harf çevirisi odaklı diliçi çeviriler: Alfabe değişikliğinden kaynaklanan diliçi çevirilerdir. Örneğin, Osmanlı Türkçesinden çağdaş Türkçeye yapılan harf çevirileri gibi.

Gottlieb'in yukarıdaki sınıflaması içinde yer alan *Lehçe-odaklı* diliçi çevirilere baktığımızda, aktarım başlığı altında Türk Dünyası'nda tarihî ve siyasî

sebeplerle ortaya çıkan birçok Türk lehçesi arasındaki çeviri faaliyetlerinin yöntemi ve niteliği üzerinde duran çalışmaların (1999, Ercilasun 1992, Ercilasun 1997, Alkan 2012) olduğu görülmektedir. Ayrıca, bir lehçenin tarihî dönemlerine ait metinlerinin aktarılması olarak adlandırılan “lehçe içi aktarma” çalışmalarına da (Denizer 2007, Uğurlu 2011, Eker 2011) yer verilmiştir. Bu çalışmalar başlıca şu konular etrafında toplanmaktadır: aktarım konusuyla ilgili terimler, dikkat edilecek noktalar, metin seçimindeki temel ölçütler, aktarım yanlışları, şiir, deyim, atasözünde aktarım sorunları, yalancı eşdeğer sorunu (Bk. Kara 2009).

Bu sınıflamadan farklı olarak, diliçi çeviri tanımı, dil edinimi ve yabancı dil eğitimi gibi eğitsel alanlarda çoğunlukla *başka sözcüklerle yeniden ifade etme*, *sadeleştirme* ve *açıklama* olarak yorumlanmaktadır. Konuyla ilgili olarak Türk alanyazınına bakıldığında, eğitsel amaçlı metin değişikliklerinin metin değiştirimi başlığı altında incelendiği ve kaynak metinle bu metin üzerinde yapılan dilbilimsel değişiklikler sonucu ortaya çıkan hedef metin arasındaki ilişki olarak tanımlandığı görülür (Durmuş 2013a, 2013b, 2013c). Yerine koyma, başka sözcüklerle ifade etme, eş anlamlı veya zıt anlamlı sözcükleri bulma gibi alıştırmalar, metinlerin dilbilimsel (sözcükler ve dilbilgisel yapılar) ve anlamsal yönlerini ayrıntılandırmak, daha tanıdık sözcük ve kavramlarla ifade etmek gibi uygulamalar, dil öğretimindeki diliçi çeviri yöntemlerinden bazıları olarak alanyazında tanımlanırken, (Bk. Jamnejad 2000), Durmuş (2013b) Türk Dili çalışmaları içinde metin değiştiriminin metin tenkidi, metin şerhi şeklinde de yapılabildiğini ifade etmektedir.

Diliçi çeviriler, aynı zamanda çeşitli kültürler içinde daha karmaşık sosyo-politik devinimlere, siyasi hesaplaşmalara hizmet eden bir olgu olmuştur. Örneğin, sömürgeciliğin yaşandığı bölgelerde diliçi çeviriler bir manipülasyon aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Aranda'ya (2008) göre, dil, kolonileşme sürecinde bir fetih aracı olarak kullanılmış ve çeviriler bunun en büyük uzantısı olmuştur. Bu noktada, diliçi çevirilerde dilbilimsel bileşenlerden uzaklaşmakta ve çevirinin tarihsel ve kültürel boyutları daha belirgin hâle getirilmektedir. Bir dilde zaman içinde oluşan kültürel farklılıkları kapatmak ve bir eserin yeni kuşaklar tarafından anlaşılabilmesini sağlamak üzere eserin çağdaş dil kullanımlarıyla yeniden dillendirilmesi diliçi çevirilerin ana amacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka deyişle, diliçi çeviriler aynı zamanda ulusal klasiklerin çağdaş sürümlerinin oluşturulması

yoluyla bölgesel, yerel ve ulusal kimliklerin yeni kuşaklara tanıtılmasına yardımcı olmaktadır (Bk. Cronin 2003). Türkiye'deki diliçi çeviri edimi 1928'de gerçekleştirilen Dil Devrimi ile yakından ilişkilidir. Dil devrimi, toplumun tüm katmanlarını etkileyen radikal, uygulaması güçlüklerle dolu ve en çok tartışılan reform hareketi olarak Latin alfabesine geçme ve Türk dilini Arapça ve Farsça sözcüklerden arındırma şeklinde iki temel amaç doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Dil Devrimi sadece dilsel bir eylem kararı olmayıp, Batılılaşma yolundaki genç bir Cumhuriyetin Türklük ve Türk dili çerçevesinde oluşturmaya çalıştığı yeni Türk milliyetçiliği eksenindeki bir adımdır (Korkmaz 2005). Mustafa Kemal'in 1928'deki dil devrimi, Latin harflerine geçiş ile günlük dil sorunlarına pratik bir çözüm getirmenin çok ötesindeydi. Johnson'a (2004) göre, harf devrimi Osmanlı'nın İslami geçmişinden ve mirasından sıyrılarak Batıya yönelmeyi ifade ederken, Arapça ve Farsça sözcüklerden ve ifadelerden arınma, katıksız bir Türkçe ile saf bir Türk kimliğine yönelmeyi işaret etmektedir. Bir başka deyişle, Türk coğrafyasındaki diliçi çeviriler, bilişsel ve dilsel kaygılardan çok ideolojik temellere dayanan adımlar olmuştur.

Yanmetin Olgusu ve Çeviri Çalışmaları İlişkisi

Metin-okur ilişkisinin nasıl kurgulandığı sorusuna yanıt arayan Genette (1991, 1997), ana metin dışında bilinçli bir kurguyla yazarlar, yayınevleri ve eleştirmenler tarafından oluşturulan ve metni alımlamada etkili olan söylemleri incelemiştir. Bu noktadan hareketle, metinde bağlayıcı bir etki yaratan, metnin okur tarafından alımlanma/yorumlanma şeklini denetim altına almaya çalışan ve belirli bir metni yayınlamadaki yazar, yayıncı niyetine ışık tutan bütün yapılar (başlık, alt başlık, önsöz, sonsöz, bilgilendirme notları, resimlemeler, ön/arka kitap arka kapakları, kitap hakkında eleştiri yazıları, kitap hakkında yazarla yapılan söyleşiler, reklam kampanyaları) 'yanmetin' adını vermiştir. Genette'e (1997: 4) göre, "bir yanmetin ögesinin tanımlanması onun konumunun (*Nerede?* sorusu) ortaya çıkış ve gerekirse yok oluş tarihinin (*Ne zaman?*) sözlü veya başka bir biçimde olmak üzere ortaya çıkış biçiminin (*Nasıl?*) iletişim durumunun özelliklerinin -gönderici ve alıcı- (*Kimden? Kime?*) iletişimin amaçladığı işlevlerin (*Ne yapmak için?*) belirlenmesinden oluşur". Yanmetin ögeleri bir metni çevreleyen, uzatan, sunan, mevcut kılan, varlığını temin eden, kitlelerce alımlanmasını ve tüketilmesini sağlayan ögelerdir. Bu ögeler metni zenginleştirebilir,

tanımlayabilir, metinle çatışabilir, metinle arasına mesafe koyabilir veya metnin bir parçası gibi görünmeyecek şekilde metinden ayrılabilir (Genette 1991).

Genette (1997: 7-11) yanmetin olgusunu dar anlamıyla “ bir metni çevreleyen ve onu bir kitap haline getiren her türlü malzeme”, geniş anlamıyla ise “metinle ilgili dış malzeme” olarak tanımlamaktadır. Bu ayrımı açacak olursak, Genette (1997) metin dışı öğeleri genel olarak metnin çevresinde yer alanlar (iç yanmetin) ile kitabın çevresinde yer alanlar (dış yanmetin) şeklinde ikiye ayırır. İç yanmetin öğeleri, seri ismi, kapak, yazar, ana başlık, dipnot veya diğer notlar, editörün ismi, sunu, ön ve sonsözleri ve kaynakçayı içerir. Dış yanmetin öğeleri ise kitap/yazar ile ilgili söyleşi, günce, kitabın tanıtımı, reklamlar, eleştiriler, haberler gibi kitapla ilgili her tür metni ifade eder. Dolayısıyla iç yanmetin öğeleri mutlaka kitabın içinde yer alırken, dış yanmetin öğeleri için böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. Genette'in ayrımını tabloyla gösterecek olursak, yanmetin kavramını oluşturan iç yanmetin ve dış yanmetin öğeleri şu şekilde sınıflandırılabilir.

Tablo 1. *Yanmetinin Bileşenleri*

İç yanmetin öğeleri	Dış yanmetin öğeleri
Dış kapak	Yazarla söyleşi
İç kapak	Yazarla röportaj
Yazarın adı	Mektuplar
Çevirmenin adı	Günlükler
İthaf	Eleştiri yazılar
Başlık	Kitap reklamları
Önsöz/Sunu	
Bölüm başlıkları	
Resim ve çizimler	
Dipnotlar	
Arka kapak	
Arka kapaktaki yorumlar	
Arka kapaktaki tanıtıcı yazılar	

İç yanmetin ve dış yanmetin birleşiminden oluşan yanmetin kavramı uzamsal ve zamansal olarak farklılıklar göstermektedir. Dış yanmetinler yeni basımların değerlendirilmesi, eleştiri biçimi, eserin yorumlanması yönünden zamana göre farklılık gösteren bir yapı içermektedir. Bu çalışmanın odağını oluşturan iç yanmetinler ise zaman içinde yeni sürümlere bağlı olarak değişmekte, özgün metne ek olarak yeni betimleyici veya tanıtıcı metinler eklenirken (çevirmenin önsözü gibi) önceki parçalar iptal edilmektedir. Genette'e (1997: 261-269) göre, yanmetinler, belirli bir konuları olması nedeniyle uzamsal, metnin ortaya çıkışından öncesini ve sonrasını kapsayan bir zaman dilimine gönderimde buldukları için zamansal, kendileri metin sayılmasa da metnin parçası olmaları nedeniyle metinsel, iletişim kurmak için var olduklarından edimbilimsel özelliklere sahiptirler.

Metni çevreleyen güç ilişkileri, sosyal düzen ve sosyo-politik bağlamın değerlendirilmesi açısından yanmetin olgusu çeviri çalışmalarında çok katmanlı ve çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Kovala'ya (1996: 120) göre, yanmetinlerin çeviri çalışmaları açısından önemi, metin ile okuyucu arasında oluşturduğu aracılık görevi ile okuyucuların söz konusu eserleri okuması ve alımlaması üzerindeki olası etkisi arasında oynadıkları özel rolde yatmaktadır. Çeviri çalışmalarındaki yanmetin olgusu sadece çeviri metin etrafında yer alan yanmetin öğeleriyle sınırlanmayarak erek metin ve kaynak metin karşılaştırmalarıyla daha geniş bir bakış açısı ile incelenmektedir (Tahir-Gürçavaşlar 2002). Çeviri çalışmaları çerçevesindeki yanmetin incelemeleri, her bir yanmetin öğesinin kültüre özgü bir duruma ve belirli bir kültüre özel okur kitlesine hitap ettiğini, bir başka deyişle çevrildiği kültüre ve dile özgü sosyo-politik bağlam içinde bir metnin yerel sürümünü yansıttığını ortaya koymaktadır (Bk. Watts 2000).

Şermin Üzerine

II. Meşrutiyetin ardından Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü Satı Bey, çocuk edebiyatının önemini vurgulayarak o dönemde çocuk şiirleri ve şarkılarının eksikliğine dikkati çekmiştir. O dönemde arka arkaya yayınlanan İbrahim Alaattin'in *Çocuk Şiirleri* (1911), Ali Ulvi'nin *Çocuklarımıza Neşideler* (1912) ve Tefvik Fikret'in *Şermin* (1914) adlı eserleri bu açığı kapatma çabasıyla yazılmış ilk eserler olma özelliğini taşımaktadır. Yenilikçi bir anlayışla tasarladığı *yeni mektep* ile beraber çağın gerektirdiği donanıma sahip gençler yetiştirebileceği düşüncesiyle "Anglosakson eğitim sisteminden

esinlenerek öğretimin amaç değil, araç olarak düşünüldüğü; çocuğun duygu, düşünce ve bedensel boyutlarıyla bir bütün olarak geliştirildiği bir süreçte 'iş ve hayat adamı' yetiştirmeyi amaçlar." (Sever 1997: 37).

Şermin, Tevfik Fikret'in Robert Kolej'de öğretmenlik yaptığı dönemde yakından tanıma olanağı bulduğu Batı eğitim sistemini ve çocuk yetiştirme yöntemlerini başarılı bir şekilde kurguladığı eseridir. Tevfik Fikret, *Haluk'un Defteri*'nde hayal ettiği yeni insan tipini (Kaplan 1987) betimlerken, Şermin ile zihnindeki çağdaş bilim ve tekniğin ışığında yetiştirilen çocuk modelini okurlarla paylaşmaktadır. "Ezber dayalı, klasik bir eğitim alan Fikret, Robert Kolej'deki öğretmenlik yıllarında öğrencilerin laboratuvarlarda, işliklerde gözlem ve deneye dayalı bir şekilde eğitim görmesinden çok etkilenmiştir." (Uysal 1973: 23)

Şermin, Tevfik Fikret'in son kitabı olarak 1914 yılında Kanaat Matbaası tarafından Osmanlıca harflerle İstanbul'da basılmıştır. Kitabın çağdaş Türk alfabesiyle yeniden basımı 1946 yılında Koşal Basımevi tarafından sonuna küçük bir sözlük eklenerek Türker Acaroğlu'nun editörlüğünde Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Bu ilk çalışmada sadece yazı sistemi değişikliğiyle yetinilmemiş, bazı şiirlerde (Şermin'in Elifbası adlı şiiri Şermin'in Alfabesine dönüştürülerek) güncellemeye gidilmiştir. Ardından, 1961 yılında yeniden Türker Acaroğlu denetiminde aynı sıralama korunarak Hür Yayınevi'nde bu kez resimli olarak bastırılmıştır. Tevfik Fikret Derneği, 1965'te ilk basılan eserleri olarak Şermin'i Şehir Matbaası'nda şiirlerin temasına uygun resimler ve açıklamalı bir sözlük ekleyerek İsmail Hikmet Ertaylan denetiminde yayımlamıştır. Bu sürümde *Şermin'in Elif başı* adlı şiir bir açıklama getirilmeden çıkarılmış, *Yazın ve Kışın* adlı iki şiir, *Yazın-Kışın* şeklinde tek bir şiir gibi sunulmuştur. 1973 yılında İnkılap ve Aka Kitabevleri tarafından basılan *Tevfik Fikret ve Şermin*, Sermet Sami Uysal'ın ayrıntılı çözümlenmeleri ve yorumlarıyla ses getirmiştir.

Şermin'in günümüz Türkçesine kazandırılmasına ilişkin yöntem ve stratejiler içinde ilk ve tek 'uyarlama' çalışması Olcay Göçmen'in "uyarlayan" olarak yer aldığı 1980 yılında Oda Yayınlarından çıkan sürümünde yer almıştır. Göçmen, kitabı günümüz çocuklarının beğenisine ve bilgisine sunmak için metinde yaptığı sözcük, kavram, sesbilim düzeyindeki güncellemeler için çeviri ediminin bir türü olan 'uyarlama' sözcüğünü kullanmış ve 'uyarlayan' şeklinde kitap iç kapağında yer almış tek kişidir. Eserin son olarak 2005

yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 100 Temel Eser kapsamına alınmasıyla, Şermin'in farklı sürümlerinin basımında bir patlama yaşanmıştır. Bütüncemizde yer alan son sürüm, daha çok dipnotlarla desteklenen ve M. Sabri Koz tarafından hazırlanan 2011 basımı Yapı Kredi Yayınlarından çıkan kitaptır. Bu sürüme özgün eserde yer almayan *Küçük Asker* şiiri de eklenmiştir.

Veri ve Yöntem

Bu çalışmada, 1914 yılında gerçekleştirilen ilk baskısından bu yana 2012 itibarıyla piyasada erişilebilen, toplamda 30 farklı Şermin sürümü üzerinde çalışılmıştır. Bütünce odaklı bu çalışmada, bütünceyi oluşturan 30 Şermin sürümünde ana metin içinde ve Genette'in yanmetin olgusu çerçevesinde yer alan diliçi çeviri stratejilerinin ve diliçi çeviriye katkı sağlayan öğelerin dağılımı incelenmiştir.

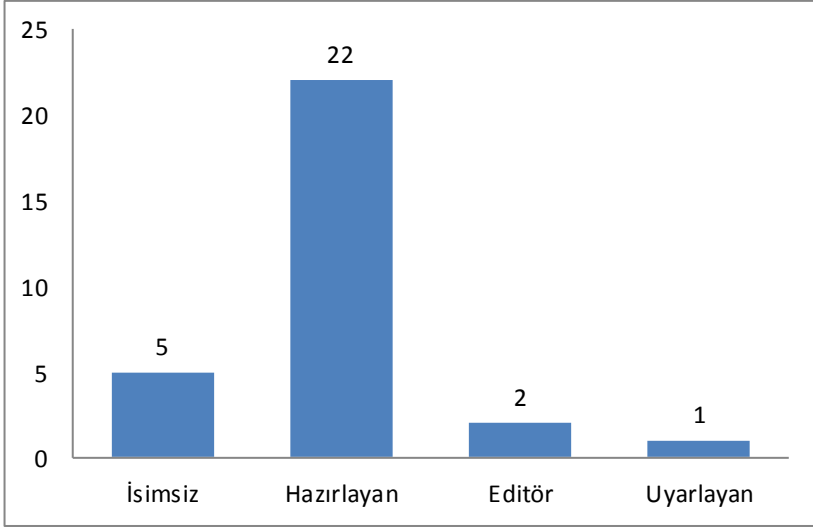
Çalışmamızın araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1. Diliçi çeviri stratejileriyle bağlantılı olarak çevirmen ve/veya yayınevi tarafından yapılan içyanmetin temelli müdahaleler nelerdir?
2. Diliçi çeviri stratejileriyle bağlantılı olarak çevirmen tarafından yapılan metiniçi müdahaleler nelerdir?
3. Bu müdahalelerin olası sonuçları nelerdir?

Bulgular ve Tartışma

İçyanmetin İncelemesi Bağlamında Diliçi Çeviriler: Bu bölümde Türkiye'de diliçi çeviri olgusuna yaklaşımlar metnin alımlanmasına, anlaşılmasına, eser/yazar ile ilgili bilgilendirmenin yapılmasına, ilgili yayınevi kararlarına ilişkin yanmetin öğeleri çerçevesinde ele alınacaktır.

Kitabın Diliçi Çeviri Olduğuna Dair Görünürlüğü: Bütüncemizde yer alan kitapların iç kapağında metnin yeni sürümünü hazırlayanlar için farklı adlandırmalar söz konusudur. Otuz kitaptan beşinde yeni sürümlerin oluşturulmasında yer alan kişi ya da kişilere yer verilmemiştir. Şermin'in çağdaş sürümlerinin oluşturulmasına katkıda bulunanlar, yirmi ikisinde 'hazırlayan', ikisinde 'editör', sadece birinde 'uyarlayan' şeklinde ifade edilmiştir.

Grafik 1. Diliçi çevirmenlere yönelik adlandırmalar

İç kapakta yer alan ifadelerin hiçbirinde ‘diliçi çeviri’ ifadesi geçmemektedir. Bütüncede yer alan tek ‘uyarlayan’ ifadesi, bir çeviri türü olarak yapılan işin çeviri edimine dair bir çaba olduğunu sadece ima etmektedir. Bu durum, Jakobson’un sadece dillerarası çeviriyi ‘esas çeviri’ şeklinde sayan sınıflamasıyla örtüşerek ülkemizdeki diliçi çevirilerin çeviri sınıflamasına girmediğini, çeviri ediminden söz edilmediği gibi, çevirmenlik işinin de açık bir şekilde nitelendirilmediğini göstermektedir.

Önsözler ve Yayın Politikaları: Bir önsöz, okunacak bir ana metnin önünde yer alan bir çeşit ön metindir. Bu ön metin okunacak metinle bağlantılı olarak okuru hazırlamakla görevlidir. Bir başka deyişle, belirli bir amaç çerçevesinde hareket ederek okurun dünyası ile metnin dünyası arasında bir bağ oluşturur. Ancak yeni sürümün önsözündeki niyet özgün sürümdekiyle birebir örtüşmeyebilir. Yazarın temel amacıyla örtüşmeyen önsözler yazardan ziyade, yayımcı, editör, yayınevi sahibi ya da yazın dünyasının bir başka ünlü ismi tarafından yazılabilir. Bu nedenle, bir yanda ana metne gönderme yapan, onu destekleyen, bütünleyen, diğer tarafta ana metni ve yazarı eleştiren bir ön hazırlık olarak önsözler bir metnin yazıldığı dönemdeki sosyo-politik ve kültürel dinamiklerin incelenmesi açısından en çok malzeme sunan yanmetin örnekleridir (Hartama-Heinonen 1995;

Dimitriu 2009).

İncelenen kitapların sekizinde yayınevi veya yayına hazırlayan kişiler tarafından okura hitaben kaleme alınmış önsözler vardır. Önsözlerin hepsinde Tevfik Fikret'in Şermin eserinin günümüz Türkçesine kazandırılma nedenleri ve eserin günümüz Türkçesine uyarlanmasına yönelik stratejiler hakkında bilgi verilmektedir. Açıklanan diliçi çeviri yöntemlerinin iki farklı noktada kutuplaştığı görülmektedir. Kimi yayınevleri, kitabın dilinin yeterince sade ve çocukların anlayabileceği düzeyde olduğunu belirterek metnin kendisinde bir değişikliğe gitmeden sözlük, dipnot şeklinde düzenlemeler yapmıştır. Kimi yayınevleri ise metindeki sözcüklerin okurlarca anlaşılması ve sevilmesi için günümüz Türkçesine uyarlanması gerektiğini belirtmiştir.

Örnek 1

Bu yüzden kitabı yeniden hazırlarken şiirlere müdahale ederek, onları daha da sadeleştirmeyi tercih etmedik. Bazı şiirlerde yer alan ve bugünün *çocuklarının kolaylıkla anlayamayacağını düşündüğümüz kelimelerin karşılıklarına* hemen o şiirin altında yer verdik. Zaten bu kelimeler, her şiir için birkaç taneyi geçmemektedir. *Kitabın sonunda ise, şiirlerin tamamında geçen ve bugün günlük konuşmalarımızda yaygın olarak kullanmadığımız Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaların yer aldığı iki üç sayfalık mini bir sözlük yer almaktadır.*

(Hazırlayanın Önsözü, 3F yayınları: 11)

Örnek 2

Tevfik Fikret yaşadığı döneme göre alabildiğine duru ve güzel bir Türkçeyle yazmış Şermin'i. Ama yine de yer yer çocukların anlayamayacağı Arapça-Farsça sözcükler kullanmak durumunda kalmış. Şiirlerin akıcılığını ve anlam bütünlüğünü kesintiye uğratarız kaygısıyla açıklayıcı dipnotlar koymayı gereksiz gördük. Bunun yerine, şairin kullandığı 8'li hece ölçüsünü bozmamaya, uyaqlara elden ve dilden geldiğince ayak uydurmaya çalışarak, kimi dize ve dizelerde ana fikre bağlı kalmak koşuluyla, *uyarlama* diyebileceğimiz ufak tefek bir takım değişiklikler yapmayı gerekli gördük. Fikret'in çoklu konuşmanın ve iç diyalogların güzel örneklerini verdiği kimi şiirlerde ise konuyu çocuklar açısından daha anlaşılır kılmak için *italik* kullandık.

(Oda Yayınları: 5-6)

Eşdizimsel düzeneklerin bağlam, tema ve metinsel söylem tutarlılığını oluşturmada önemli işlevleri olduğu çeşitli araştırmalarda ele alınmıştır (Hoey 1991). Toplumsal anlamlar, bunları iletecek dil dizgeleri arasında yapılan düzenli seçimlerle ilişkili olduğu için yazarlar gerçekliğin belli bir açıdan sunumu ve iletinin vurgulanması amacıyla eşdizimsel düzenekleri kullanabilir. Bu bağlamda, yayınevleri tarafından açıklanan stratejilerdeki eşdizime bakıldığında, ana metinde yapılan müdahalelere ilişkin yanmetinlerde geçen sözcüklerin 'uyarlama', 'yalınlaştırma' 'sadeleştirme' 'açıklama' 'ekleme' eylemlerinden oluştuğu, ancak 'diliçi çeviri' şeklinde herhangi bir kullanımın olmadığı görülür. Önsözler incelendiğinde, diliçi çeviri ediminin yorumlanmasının ve diliçi çevirilerde uygulanacak stratejilerin benimsemesinin tamamen yayınevi politikasına paralel kararlar olduğu görülmektedir. Söz konusu farklılıklar yayınevlerinin pedagojik bakış açısı, okur üzerindeki hedefleri, dil devrimine ilişkin mesafeleri ve ticari kaygılarıyla yakından ilişkilidir.

Tevfik Fikret'in Hayatı: Yazarın hayatı, daha çok yayınevi inisiyatifiyle ana metnin önüne eklenen bir yan metindir. Amaç, yazar, yazarın dünya görüşü, eserleri, okurun elinde tuttuğu kitabı yazma nedeni hakkındaki bilgileri okurlara sunarak metnin alımlanmasını olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektir. Çalışmamıza temel teşkil eden 30 kitaptan 19'unda şairin yaşamına ilişkin ayrıntılı bilgi verilerek eserin önemine vurgu yapılmıştır. Kimi örneklere bakacak olursak, kitabın yeni sürümlerinde şairin yaşamıyla ilgili bilgiler sunulurken dil kullanımında ilgili dönemin sosyo-politik yansımaları dikkat çekmektedir.

Örnek 3

(...) memleketi, milleti harabiden kurtaran büyük ve ölmez önder rahmetli Atatürk'e örnek olacak inkılap hisleri, teali ve terakki yolları gösteren yazılarıyla eşsiz, emsalsiz biricik bir şair, bir tek vatanperver hasletleriyle büyük insan sıfatını haiz olarak, o büyük önderin takdir ve tebci ettiği hakiki vatan şairi ve bir tek insan şair olup kalmıştı." (Tevfik Fikret ve Çocuk Terbiyesi Hakkında Bir İki Söz", Şermin, 1965 Şehir Matbaası)

Örnek 4

Tevfik Fikret yaşamı boyunca halkın çıkarlarını savunmuş ilerici, demokrat

bir şairimizdir. Yaşadığı dönemdeki egemen sınıf politikacılarının, devlet adamlarının döneklüklerini, ihanetlerini, ikiyüzlülüklerini görmüş, var gücüyle direnmiş, sınıfsal çıkarlara dayanan kurumları ve yönetim biçimlerini kıyasıya eleştirmiş.” (Tevfik Fikret, Şermin, 1980 Oda Yayınları)

Şermin Hakkında Bilgi: Bütüncede yer alan kitapların 8 tanesinde Şermin'in çocuk edebiyatı açısından önemine değinilmekte, eser içinde yer alan şiirlerin vermeye çalıştığı iletiler irdelenmekte, bu eserin çocuk eğitimi açısından değeri vurgulanmaktadır. Eser hakkındaki bilgi öğeleri incelendiğinde, eserin her yeni sürümün oluşturduğu bağlama göre yorumlandığı ve dönemin sosyo-politik çerçevesinde farklı vurgularla okura tanıtıldığı görülmektedir. Örneğin 1928 harf devriminden sonraki Latin harfleriyle piyasaya sürülen ilk baskısında Şermin (1946:12) “Dinin eski inançlarından kurtulmuş, laik bir dünya görüşü ve hayat anlayışına ermiş, batının bilim, ahlak yollarını tamamıyla benimsemiş olan Tevfik Fikret'in Şermin kitabı bu düşünce ve duyguların ışığı altında okunacak müspet bir eserdir” şeklinde tanıtılmaktadır. Oda Yayınlarından çıkan Şermin'de ise eserin eğitsel yönünün altı çizilmektedir; “Şermin'deki şiirlerin birçoğu, aynı zamanda yetkin bir öğretmen olan şairimizin kendi gözlem ve deneyimleri sonucunda ulaştığı bilimsel eğitim sürecine dayanır” (1980: 5).

Kitabın İçindekiler Bölümü ile Şiirlerin Ad ve Sıraları: 30 kitaptan 15'inde içindekiler bölümü bulunmaktadır. İçindekiler bölümü olmayan 15 kitap içinde şiirler özgün eserdeki sıralama göz önüne alınmaksızın dizilmiştir. Özgün eserde 31 şiir bulunmaktadır ancak günümüz sürümleri incelendiğinde şiirlerin adlarında, sıralarında ve sayılarında farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır.

Dipnotlar: Dipnotlar, çevirmenin erek metinde görünür kılındığı, sesinin yükseldiği, metni yorumlama biçiminin açık ve net olarak ortaya konduğu alanlardır. Karadağ (2012) aynı eser için oluşturulan editör ve çevirmen dipnotlarını incelediği çalışmasında dipnotlardaki vurgu farklılığına dikkat çekerek farklı bakış açılarıyla farklı yorumlamalara yön veren iki farklı metin oluşturulduğunun altını çizmektedir. Dolayısıyla, dipnotların sayısı, niteliği ve içeriği tamamen çevirmen ve/veya yayınevinin tasarrufundaki olgulardır. Çalışmamızdaki sürümlerden 12 tanesinde dipnot mevcuttur. 3F yayınlarında hem dipnot hem de kitabın sonunda bir sözlük vardır. Bütüncemizdeki dipnotlara baktığımızda, iki dipnot türünden söz etmek

mümkündür:

a) Çocuklar için anlaşılmasının güç olduğu düşünülen ve zamana dayalı olarak anlamı değişen eski sözcüklerin, günümüzde günlük yaşamda yer almayan kavramların sayfa sonlarında açıklanması

Örnek 5

SİYAH BACI

Benim bir siyah bacım¹ var

Adı Leyla,

Gözü şehla²,

Kollarında ellerinde,

Saçlarının tellerinde

Pullar, inciler parıldar,

Dilber³ bacı!

Anber⁴ bacı!

(...)

1 Eskiden evlerde, konaklarda aile halkından biri gibi yaşayan; dadılık, hizmetçilik gibi işler gören, çoğu Habeşistan'dan gelmiş esir zenci kadınlara Arap Bacı ya da Siyah Bacı denirdi.

2 Hafifçe şaşlı olan

3 Gönül çeken; sevimli

4 Güzel kokan

(Bordo Siyah, sayfa 32)

b) Şiir içinde yer alan bir öge veya kavram yerine şiirin kendisi, konusu veya yapılan müdahaleyle ilgili bilgilerin sayfa sonlarında açıklanması.

Örnek 6

ŞERMİN'İN ALFABESİ^(*)

-Alfabeni oku cicim,

-A, b, c, d, e, f;

-G, h, ı, i, j...yok k, l;

-M, n, o, ö, p, r, s, ş;

T, u, ü, v, y, z,

Bir de yumuşak ge (ğ) var,

...

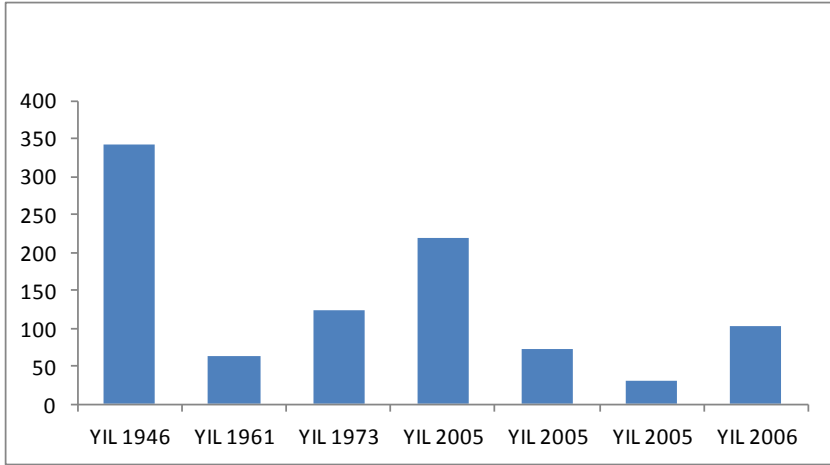
(*) Alfabe, bir dilin seslerini gösteren harflerin kararlaştırılmış bir sıraya göre dizilmiş takımı veya okuma öğreneceklere harfleri ve okuma yolunu gösteren kitap, anlamına geldiğinden; Türkiye'de yeni harflerin kabulünden (1923) sonra bütün değer ve güzelliğini kaybetmiş olan bu manzume için yapılacak üç şey vardı; Kitaptan büsbütün çıkarıp atmak, eski harflerle olduğu gibi basmak veyahut bugünkü alfabeyle değiştirip yenileştirmek. Eğer birinci yolu tutsaydık, kitapta bir eksiklik olurdu; ikinci yoldan gitmek ise- bu bir bilimsel yayın olmadığından- imkansızdır; bizim için çıkar yol sonuncusu idi. Biz de hiçbir vezin ve kafiye endişesi düzeltmeden, bu yolu tuttuk; hoş görüleceğini umuyoruz.-T.A. (Türker Acaroğlu)

(Hür Yayınları, Sayfa 14)

Dipnotlarla ilgili diğer bir ilginç nokta, 2. 3. ve 4. sınıf öğrencileri için Timaş yayınları tarafından yayınlanan Şermin sürümünde, *Arı Sokar* şiirinin sonuna eklenen “son altı mısra çeviride yer almıyor” şeklindeki dipnottur. Bütüncüyü oluşturan sürümlerin içinde sadece bu dipnotla bir çeviri ediminin gerçekleştiği örtük bir biçimde ifade edilmektedir.

Sözlükler: Bütüncemizi oluşturan 30 sürümden 7 tanesinde şiirlerde yer alan ve çocuk okurların anlayamayacağı düşünülen sözcükler, küçük birer sözlük oluşturularak metin arkasına konmuştur. Latin harfleriyle basılan 1946 baskısı ilk sürümde toplam 343 sözcükten oluşan bir sözlük oluşturularak şiirlerde yer alan neredeyse tüm sözcüklerin açıklaması verilmiştir. Şöyle ki sözlükte *ateş, asker, beyaz, cami, fakir, gül, papatya, piyano* gibi günümüz okuruna hiç de yabancı olmayacak sözcüklerin de açıklaması yapılmıştır. 1961 yılında Türker Acaroğlu tarafından hazırlanan sürümde toplam 63 sözcüğe açıklama getirilmiştir. Sermet Sami Uysal'ın hazırladığı

1973 baskısı sürümde 124 sözcük şiir başlıklarına göre sınıflandırılırken şiirler hakkında ayrıca ek bilgi verilmektedir. 2005 baskısı Bilge Kültür Sanat'tan çıkan sürümde ise yine şiir başlıkları altında sınıflanan 218 sözcük açıklanmıştır. Bu sürümde de başlıklarla ayrılan şiirler hakkında ek bilgiler sözlüğün içinde verilmiştir. 2005 yılında basılan İskele Çocuk ve Eğitim yayınlarından çıkan Şermin sürümünde oluşturulan sözlüklerde sırasıyla 72 ve 31 sözcüğün açıklaması yapılırken, 2006 baskısı olarak 3F Yayınlarından çıkan Şermin'deki sözlükte toplam 103 sözcüğün günümüzdeki karşılığı verilmiştir.

Grafik 2. Yıllara Göre Açıklanan Sözcük Sayısı

Yukarıdaki grafik, diliçi çeviri olgusu içindeki “eski” unsurunun keyfi olarak yorumlandığının en açık örneğidir. Doğrusal mantıkla, yıllara göre açıklanan sözcük sayısının zamana dayalı farklılıklar nedeniyle artacağı düşünülürken, metni güncelleme adına açıklanan sözcük sayısı farklılık göstermektedir. Bir başka deyişle, diliçi çevirilerle çevirmenin ve/veya yayınevinin erek okura yönelik hedefleri doğrultusunda yorumladığı “eski” kavramı tamamen öznel bir yorumdur.

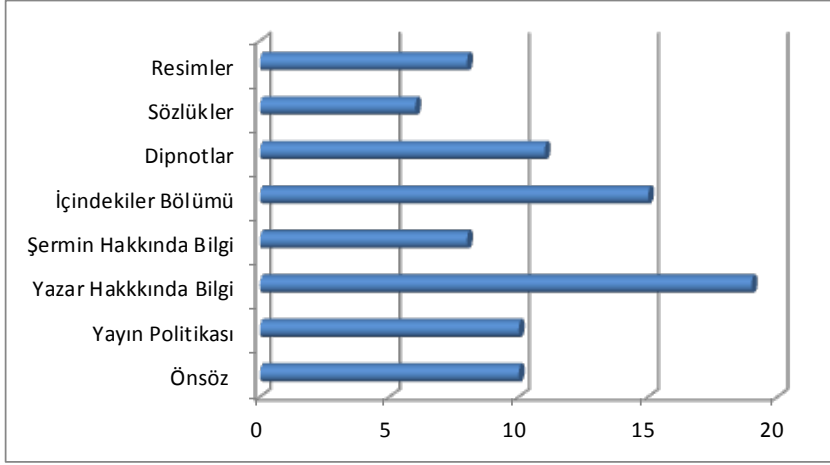
Resimler: Bir metni anlamlandırmaya aracılık eden yanmetin araçlarından biri de resimlerdir. Özellikle çocuk edebiyatındaki görsel imgeler, somut göstergelerle sosyokültürel anlamda metni anlamaya yardımcı olurlar (Bk. Luke ve Freeboy 1999). Bu süreçlerin her birinde okuru etkin hâle getiren

görsel uyaranlar vardır. Çocuk edebiyatının neredeyse vazgeçilmezlerinden biri olan görselliğin varlığı, bir eserin özellikle çocuklar için tasarlanıp tasarlanmadığının da bir göstergesidir. Bir başka deyişle, görsel destek sağlayan öğeler, metnin daha iyi anlaşılması, örtük kodların çözülmesi için tamamlayıcı birer ek oluştururlar. Bütüncemizde yer alan eserlerin toplam sekizinde şiirlerin temalarına uygun resimlere yer verilmiştir. Yine de en özenli, en görsel sürüm, kitabın yarısından fazlasında tam sayfa resimlerin yer aldığı Tefvik Fikret Derneği tarafından basılan 1965 baskısı ile Ali Delioğlu'nun resimleriyle Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan 2011 baskısıdır. Diğer altı sürümde, şiirlerin temasıyla uyumlu olarak sayfaların köşelerine yerleştirilmiş küçük resimler yer almaktadır.

Yanmetin Öğelerine Yer Vermeyen /Sınırlı Yanmetin Öğesi Kullanan Sürümler: Elimizdeki eserlerden Zambak Yayınları'ndan çıkan Şermin (2005), incelediğimiz yanmetin öğelerinden hiçbirini barındırmamaktadır. *Umacı* şiiri çıkarılarak oluşturulan 30 şiirlik seçkide hiçbir yanmetin öğesi kullanılmayıp aşağıdaki bölümde ele alınacak olan metin içi müdahaleler söz konusudur.

Timaş Yayınları'ndan çıkan ve 2. 3. ve 4. sınıflar için hazırlanan 19 şiirlik sürümde ise sadece içindekiler bölümü ile şiirlerin temalarına uygun çağdaş resimlerin yer aldığı görülmektedir. Şiirlerin dilinde güncellemeler ve belirtilen yaş grubu için uygun görülmeyen şiirlerin çıkarılmasıyla (*Şermin'in Elibası, Umacı, Siyah Bacı, Rüya, Öksüz Bahar Kalfa, Yaz Nine, Hasbihal, Ezan, Kör ile Kötürüm, Veli Baba*) yapılan ayıklama belirgin özelliklerdir. 2005 yılı baskılı Parıltı Yayınlarından çıkan Şermin ise içindekiler bölümüyle okura tek bir yanmetin öğesiyle ulaşırken, yoğun metin içi müdahaleleri içinde barındırır.

Grafik 3. Diliçi çevirilerde içyanmetin öğelerinin dağılımı

Grafik 3'teki bulgularımızı özetleyecek olursak, resimler sadece 8 sürümde olup en çok resme sahip sürüm 1965 ve 2011 baskılarıdır. Sözlükler sadece 7 sürümde bulunmaktayken, güncellenen sözcük sayılarında zamana göre paralellik göstermeyen belirgin farklılıklar vardır. Dipnotlar sadece 12 sürümde olup açıklanan her iki tip dipnot türüne de rastlanmıştır. İçindekiler bölümü, incelenen sürümlerin ancak yarısında vardır. Özgün metindeki şiir sayısı ve isimlerin korunmamış olup, eklenmiş ve çıkarılmış şiirler bulunması dikkat çekicidir. Şermin hakkında bilgi 8 sürümde, yazar hakkında bilgi ise sadece 19 sürümde bulunmaktadır. Yayın politikalarına bakıldığında eşdizimsel düzeneklerde *diliçi çeviri* gibi bir kullanıma rastlanmamaktadır. Önsöze gelince sadece 8 sürümde yer almaktadır.

Görüleceği üzere, sürümler içyanmetin diliçi stratejileri açısından geniş bir yelpazede farklılıklar sunmaktadır. İlginç olan özgün olarak metiniçi müdahalelerin yapıldığı sadece yedi eserin piyasada yer almasıdır. Bu yedi "farklı" sürüme uygulanan farklı içyanmetin müdahaleleriyle (farklı kapak, önsöz, yazar/eser hakkında bilgi, önsöz gibi öğelerin eklenip çıkarılmasıyla) yedi çeviri metnin türevi olarak otuz farklı sürüm piyasaya sunulmuştur. Bu nedenle, yanmetin müdahaleleri daha önce oluşturulmuş bir metnin/çevirinin yeni bir metin gibi sunulmasına yardımcı olan unsurlar olarak değerlendirilebilir.

Metiniçi Müdahaleler Bağlamında Diliçi Çeviriler

Bir metnin zamana ve yeni bir kültüre uyum sağlaması için yapılan değişiklikler özellikle çocuk edebiyatı çevirilerinde sıklıkla karşımıza çıkan bir olgudur. Klingberg (1986) çocukların çıkarlarını, gereksinimlerini, bilgi ve okuma yeteneklerini göz önüne alarak çocukları hedef alan metinlerin yeniden gözden geçirilmesi amacıyla yapılan tüm müdahalelere 'uyarlama' adını vermiş ve bu edime ilişkin iki temel amaç saptamıştır;

- a) Okuyucuya daha basit bir metin sunmak
- b) Okurun değerler dizgesinin gelişimine katkıda bulunmak.

Birinci amacı kültürel bağlamda sorun yaratan öğelerin açıklanması sürecine bağlayan Klingberg, ikinci amacı ise erek kültürün değer yargılarına ters düşen öğelerin ayıklanması ve metinden arındırılması şeklinde tanımlamaktadır. Bu tür uyum çalışmaları çerçevesinde bir metinde gerçekleşen değişikliklerin kimi zaman tarihsel süreç içinde, kimi zaman da kültürel bağlam içinde yorumlanması gerekmektedir. O halde, özellikle çocuk edebiyatı dikkate alındığında, metni yeni bağlamında (tarihsel, kültürel) anlaşılır kılmak üzere yapılan tüm müdahaleler, diliçi çevirileri de içine alacak şekilde, birer uyarlama olarak kabul edilebilir. Aynı çalışmasında Klingberg, çevirmen müdahalelerini açıkça ortaya koymak konusunda uyarlamanın kolay takip edilebilir bir kavram olduğunu belirterek çocuk edebiyatı çevirilerinde beş farklı uyarlama biçimi önermektedir.

a) Kültürel bağlam uyarlaması: Bu noktada, daha çok farklı diller ve kültürler arasındaki çevirilere dikkat çeken Klingberg, isimler, farklı fiziksel görünüm, alışkanlıklar, farklı coğrafi ve ekolojik gönderimler, yiyecekler, özel tarihsel ve kültürel bağlama yönelik göndermeler, para birimleri, ölçü birimleri gibi belirgin bir şekilde yabancılaşma yaratan öğeleri sıralayarak bunların temel sorun kaynakları olduklarını belirtmektedir.

b) Dil uyarlaması: Yaş grubuna uygun sözcük dağarcığını belirleme, kısa tümcelerin ve ad gruplarının yerine eylem gruplarını tercih etme, eğretileme gibi örtük anlamlardan kaçınılarak düz anlatımlara yönelme çocuk edebiyatı dilindeki uyarlama yöntemleridir.

c) Güncelleme: Klingberg özellikle klasiklerin güncel dil kullanımlarıyla yeniden hayat bulması, eski ifadeler ve dil kullanımları yerine yenilerinin

tercih edilmesi konusunda güncellenmenin gerekliliğinin altını çizmekte ve bu durumun sadece diller arası çeviriler için değil, aynı zamanda bir dildeki herhangi bir eserin yeni sürümlerinin basılmasıyla da gerçekleşebileceğini belirtmektedir.

d)Arındırma: Baskın toplumsal değer yargılarını ve 'çocuğun iyiliğine' ilkesini göz önüne alarak çevirmenin metin içinde yer alan bazı bölümleri ayıklamasıdır.

e)Kısaltmalar: Çocuk edebiyatındaki eserlerin çeşitli nedenlerle kısaltılarak basılan sürümlerini ifade etmektedir.

Metiniçi incelememiz, Klingberg'in adı geçen bu kuramsal çerçevesinden hareketle 30 sürümde belirlediğimiz güncelleme örnekleri temelinde gerçekleşecektir.

Güncellemeler: Güncellemeler, zamanı modern zamana doğru kaydırma ve eski dönemlere ait öğeleri güncel öğelerle değiştirme yoluyla olası okurun ilgisini daha fazla çekmeye yönelik çabalardır (Klingberg 1986). Birçok durumda, günümüzde artık kullanılmayan sözcük ve ifadelerin daha iyi anlaşılabilmesi için günümüz sözcükleri kullanılarak daha basit dille açıklaması yapılmaktadır. Öte yandan, güncelleme sadece bir metin dilini anlaşılır kılmak için değil, metnin kendisinin de anlaşılması için açıklama şeklinde yapılabilir. Klingberg (1986) güncellenmenin sadece diller arası çevirilerde değil, bir dildeki herhangi bir eserin yeni sürümleri basıldııkça da ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bütüncemizde yer alan eserleri incelediğimizde, metnin içinde kalan farklı düzeylerde güncellemelerin olduğu görülmektedir. Bütüncemiz taranarak aşağıdaki sınıflama yapılmıştır:

Sözcük Düzeyinde Güncelleme: Yaşanan zamana göre eski, eskiliği nedeniyle anlaşılması zor olarak kabul edilen sözcüklerin başka sözcüklerle karşılanması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnek 7

<p>Mahallebim ve Mektebim (Özgün eser)</p> <p>Ninem sordu: ---Şermin kimi Çok seversin?---O, ninemi! ---Başka?---Babamı şüphesiz. ---Daha? ---İzin verirseniz Sayayım: Mahallebimi, Sütlacımı, şekerimi Hep şekerlemelerimi; Biraz da gevrek severim... Fakat en çok mektebimi Mektebimi pek severim Âli bina!...</p>	<p>Lokumum ve Okulum</p> <p>Annem sordu:--- Şermin kimi Çok seversin?---O, annemi! ---Başka?---Babamı kuşkusuz. ---Daha? ---Az durunuz Sayayım: Muhallebimi, Sütlacımı, şekerimi Hele hele lokumumu; Biraz da çörek severim... Ama en çok okulumu Okulumu pek severim Sevgili bina!... (...) (Şermin 1981, Oda Yayınları)</p>
--	--

Çeviri sürümünü incelediğimizde, güncelleme açısından farklı tercihlerin söz konusu olduğu görülür. 1981 baskısı Şermin'de *Muhallebim ve Mektebim* şiirinin başlığından itibaren işlevsel ve daha güncel bir sözcük seçimi göze çarpmaktadır. Başlıktaki *mektep* sözcüğünün çocuklar tarafından anlaşılamayacağı kaygısıyla bu sözcüğün güncel karşılığı olan *okul* sözcüğüyle değiştirildiği görülmektedir. *Mahallebi* sözcüğünün yerine ise *okul* ile uyak oluşturan ve *mahallebi* sözcüğüne göre çocuklar için daha anlaşılır olan *lokum* sözcüğü seçilmiştir. Özgün metindeki *mahallebi*, ses değişikliğine uğratarak *muhallebiye*, *âli* sözcüğü güncel bir yorumla *sevgili* ye dönüştürülmüştür. Bir çörek türü olan *gevrek* ise bir üstanlam stratejisiyle anlam genişletmesine uğratarak *çörek* olarak verilmiştir.

Kavramsal/İşlevsel Düzeyde Güncelleme: Günümüzde artık yer almayan kavramların yerine güncel karşılıklarının kullanılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Söz gelimi, *Şermin'in Elifbası* şiirine konu olan Osmanlı

alfabesi harf devrimi sonrasında geçerliliğini yitirdiği için çağdaş Türkçe harflerin yer aldığı *Şermin'in Alfabeti* şiirine dönüşmüştür.

Özel İsimlerin Güncellenmesi: Şiirlerde geçen coğrafi yer isimlerinin, şiir adlarının güncellenmesi söz konusudur (Bk. Örnek 8).

Örnek 8

Mahallebim ve Mektebim (Özgün eser)	Muhallebim ve Okulum
(...)	(...)
Hocamız bugün onlardan	Öğretmenimiz bugün onlardan
Bize bahsedecek, ve ben	Bize söz edecek ve ben
Sayacağım ezberimden:	Sayacağım ezberimden:
<i>Bahr-i Siyah, Bahr-i Sefid,</i>	<i>Karadeniz, Akdeniz</i>
<i>Bahr-i Muhit-i Atlasi,</i>	<i>Atlas okyanusu,</i>
<i>İki de Bahr-i Müncemid</i>	<i>İki de Buz Denizi,</i>
<i>Bahr-i Umman...İşte hepsi</i>	<i>Hint Okyanusu... İşte hepsi.</i>
	(Şermin 2005:13, Timaş Yayınları)

Bir diğer örnek ise *Hediye* şiirindeki özel isim değişikliğidir. Özgün eserde geçen *Şehper* ismi Oda yayınlarından çıkan Şermin (1980) sürümünde *Ayfer'e* dönüştürülmüştür. Ayrıca, *Hazan Teyze* isimli şiir, farklı yeni sürümlerde *Güz Teyze* veya *Sonbahar Teyze* olarak basılmıştır.

Yazım Kuralları ve Noktalama İşaretleri Düzeyinde Güncelleme:

Eserin yeni kuşaklar tarafından anlaşılabilir okunmasını sağlamak amacıyla sözcüklerin yazılışlarının noktalama işaretlerinin el verdiğince günümüz Türkçesinin yazım kurallarıyla uyumlu hâle getirildiği görülmektedir. Korkmamağa→korkmamaya, faideli→faydalı, bozmıyarak→bozmayarak, sümbül→sümbül, penbe→pembe örneğinde olduğu gibi. Öte yandan, noktalama işaretlerindeki değişiklikler ve/veya ayıklama çocuklara daha kolay anlaşılır bir metin sunmaktadır.

Hitap Biçimlerinde Güncelleme: Eskiden daha resmî olan aile içi ilişkiler nedeniyle özellikle küçüklerin büyüklerine *siz* diye hitap etmesi bir gelenektir. Aşağıdaki örnekte görüleceği üzere; şiirlerde bunun örnekleri görülürken, metin içinde değişikliğe giden kimi sürümlerde günümüz toplumdilbilimsel

kurallara uygun olarak 'sen' kullanımını göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra, artık günlük yaşamda yeri olmayan ve anne anlamında kullanılan 'nine' sözcüğü yerine 'anne' sözcüğü 30 sürümün 13'ünde kullanılmıştır. Benzer şekilde, *eskiden saraylarda ve büyük konaklarda halayık adı verilen kadın hizmetlilerin başında bulunan kadın* olarak tanımlanan *kalfa* sözcüğü artık bu anlamıyla kullanılmadığı için bazı sürümlerde *abla* olarak verilmiştir.

Örnek 9

Öksüz (Özgün eser) (...) <i>Size benzer miydi ninem?</i> ---Hayır, benzemezdi, fakat Biz sana benzeriz, Şefkat, (...)	Öksüz (...) <i>Sana benzer miydi annem?</i> ---Hayır, benzemezdi, fakat Biz sana benzeriz, Şefkat, (...) (Şermin 2005:17, Akvaryum Yayınları)
---	--

Kısaltmalar: Özellikle yetişkinler için yazılmış eserlerin çocuk edebiyatına uyarlanmasında kısaltma sıkça karşımıza çıkan metiniçi bir müdahaledir. Shavit (1986) metinden hangi kısmın atılacağına yönelik olarak verilen kararın iki temel ölçüte bağlı olduğunu belirtmektedir. Bunlar, çocuk eğitimi içinde kabul gören ve talep edilen ahlaki normlar ile çocuğun öngörülen anlama düzeyidir. Bu bağlamda bütüncede yer alan şiirleri incelediğimizde, elimizdeki kitapların 15 tanesinde metin içeriğinin 31 şiirle tam olarak basıldığı görülmektedir. İncelenen 30 sürüm içinde sıklıkla *Şermin'in Alfabeti*, *Umacı* ve *Ezan* şiirlerinin seçkilerden çıkarıldığı görülmektedir. Elimizde üç sürümde özgün eserde olmayan *Küçük Asker* şiiri eklenmiştir. *Şermin'in Elifbası/Alfabeti* şiirinin sadece günümüz alfabeti düşünülerek seçkiden çıkarılmadığı, aynı zamanda seçkide tutularak kısaltıldığı da görülmektedir:

Sonuç

Bu çalışma 1928 dil devriminden sonra ülkemizde bir zorunluluk hâlini alan ancak gerek tanımlanması gerekse uygulanması açısından üzerinde tam bir fikir birliğine ulaşılamayan dilçi çeviri olgusunu incelemeyi hedeflemiştir.

Çocuk edebiyatımızın ilk özgün eserlerinden biri olan Şermin'in yaklaşık yüz yıllık süreçteki diliçi çevirilerinin incelenmesi, sadece çeviribilim açısından bir çeviri türüne yönelik stratejik tespitlerde bulunmakla kalmamış, diliçi çevirilerin ideolojik, pedagojik ve etik yönlerine dair bulgular ortaya koymuştur.

Türkiye'de dil devrimiyle birlikte sadece yazı sisteminin değişmesi değil, dilde sadeleşme nedeniyle Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere yeni karşılıklar bulunması dil devriminden önce yazılmış eserlerin kazanımı açısından diliçi çevirileri zorunlu hâle getirmiştir. Ancak bu tür işlemde geçen eserlerde çeviri yapıldığına veya bir çeviri edimi türünün varlığına dair açık bir nitelendirme söz konusu değildir. Aksine, diliçi çeviri edimini gerçekleştiren çevirmenler “yayına hazırlayan”, “uyarlayan” gibi nitelendirmelerle ifade edilmiştir. Dolayısıyla, ilk bakışta bir eserin diliçi çeviri edimine uğrayıp uğramadığını anlamak olası değildir. Öte yandan bir eserin çeviri eser olduğu bilgisi verilmeden piyasaya sunulması bu eseri özgün eser konumuna sokmakta, birebir özgün eser nitelikleri taşıdığı iddiasını ortaya koymaktadır. Çeviri eser ve çevirmen adı açık olarak belirtilmezken, okurun elindeki eserin çeviri olduğunu dipnotlardan, sözlüklerden, açıklamalardan dolayı olarak öğrendiği bulgusu Berk-Albachten (2013) ile uyumludur.

Yıllar geçtikçe diliçi çevirilerde sadece yazı sistemi ve dil sadeliği açısından değil, yazar, eserin önemi, yazıldığı dönem açısından da bir bağlam oluşturmak amacıyla metnin güncellenmesine gereksinim duyulmaktadır. Bu nedenle, özellikle çocuk edebiyatında zamansal farklılığı bertaraf etmek ve yeni okurun gözünde metni bir bağlama oturtmak için eseri ve yazarı tanıtmak, eser konusuna ilişkin resimler kullanmak, ilgi çekici kapak tasarımı yapmak şeklinde yanmetin müdahalelerinin de yapıldığı görülmektedir. Okurun metni okumaya başlamadan önce karşılaştığı ana metinle ilgili ilk öğeler olan içyanmetin öğeleri metnin alımlanmasına yön vermekte, dolayısıyla metni değiştiren öğeler olarak yer almaktadır. Çalışmadaki analizler, metniçi özgün değişikliklerin yapıldığı yedi farklı sürümün farklı yanmetin tercihleriyle bezenerek piyasaya sürülerek, 30 farklı sürüm yaratıldığını ortaya koymaktadır. Eserin tamamen günümüze uyarlanması ile Osmanlıca özgün metnin hiçbir güncellemeden geçmeden çeviri yazımına dökülmesi arasında bir yelpazede yer alan bu yedi sürüm, aynı zamanda dil devrimine olan mesafeyi de yansıttığından, yayınevlerinin

ideolojik tercihlerini de yansıtmaktadır. Bu tespit, yanmetin öğelerinin pedagojik kaygılardan çok ideolojik ve ticari kaygılarla düzenlendiğini ortaya koymaktadır.

Metnin tümünden ziyade sadece bazı bölümlerine uygulanması beklenen güncellenmenin metnin ne kadarına ve hangi yöntemle uygulanacağı yayınevi/çevirmenin ideolojik, eğitsel ve ticari tercihlerine kalmaktadır. Bu saptamanın en iyi göstergesi, sözlüklerde ve dipnotlarda açıklanan sözcük sayılarındaki ve kullanılan içyanmetin öğelerindeki farklılıklardır. Böylesi bir esneklik, diliçi çevirileri bir güncelleme aracı olmaktan çıkarıp ülke içi piyasa ve politik dinamiklere hizmet eden bir olguya dönüştürmektedir.

İncelenen Kaynaklar

Fikret, Tefvik (1914). *Şermin*. İstanbul: Kanaat Matbaası.

_____, (1946). *Şermin*. İstanbul: Koşal Basımevi.

_____, (1961). *Şermin*. İstanbul: Hür Yay.

_____, (1965). *Şermin*. İstanbul: Şehir Matbaası, Tefvik Fikret Derneği Yay.

_____, (1979). *Şermin*. İstanbul: Göl Yay.

_____, (1980). *Şermin*. İstanbul: Oda Yay.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Aden Yay.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Akvaryum Yay.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Altın Kitapları.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Çağrı Yay.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Eğitim Yay.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: İskele Çocuk.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Karanfil Yay.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Mor Menekşe Yay.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Nehir Çocuk.

_____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Pan Kitabevi Yay.

- _____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Parıltı Yay.
- _____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Timaş Yay.
- _____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Timaş Yay. (2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri için)
- _____, (2005). *Şermin*. İstanbul: Zambak Yay.
- _____, (2006). *Şermin*. İstanbul: 3F Yay.
- _____, (2006). *Şermin*. İstanbul: Bordo Siyah Yay.
- _____, (2006). *Şermin*. İstanbul: Cümle Yay.
- _____, (2006). *Şermin*. İstanbul: Fer Yay.
- _____, (2006). *Şermin*. İstanbul: Kitap Yay.
- _____, (2006). *Şermin*. İstanbul: Nar Çocuk.
- _____, (2006). *Şermin*. İstanbul: Tebessüm Yay.
- _____, (2007). *Şermin*. İstanbul: Elips Kitap.
- _____, (2011). *Şermin*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.

Uysal, Sermet Sami (1973). *Tevfik Fikret ve Şermin*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri Halk Basımevi.

Kaynaklar

- Alkan, Hanife (2012). "Lehçeler arası aktarmalarda yalancı eşdeğerler sorunu". *Turkish Studies. International Journal for International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7(4): 671-688.
- Aranda, Lucia (2008). "On Becoming Cultural Translation". *ELIA* 8: 45-62.
- Berk-Albachten, Özlem (2005). "Diliçi Çeviriler ve Mai ve Siyah". *Dilbilim* 14: 139-149.
- _____, (2013). "Intralingual translation as 'modernization' of the language: the Turkish case". *Perspectives: Studies in Translatology* 21(2): 257-

271.

Birkan-Baydan, Esra (2011). "Editing as Rewriting". *İÜ Çeviribilim Dergisi* 3(1-2011): 55-79.

Cronin, Michael (2003). *Translation and Globalization*. London/New York: Routledge.

Denizer, Faik Utkan (2007). *Tarihî Metinleri Aktarma Problemleri. -Dede Korkut Oğuznâmeleri ve Türkiye Türkçesine Yapılmış Aktarmaları Üzerine Kelime Düzeyinde Bir İnceleme-*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi.

Dimitriu, Rodica (2009). "Translators' prefaces as documentary sources for translation studies". *Perspectives: Studies in Translatology* 17(3): 193-206.

Durmuş, Mustafa (2013a). "İkinci/Yabancı Dil Öğretiminde Sadeleştirilmiş Metin Sorunları Üzerine". *Bilig* 65: 135-150.

_____, (2013b). "Metin Değiştiriminin Dilbilimsel Süreçleri Üzerine". *International Journal of Social Science* 6(4): 391-408.

_____, (2013c). "İkinci/Yabancı Dil Öğretiminde Özgün ve Değiştirilmiş Dilsel Girdi Üzerine". *Turkish Studies. International Journal for International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8(1): 1291-1306.

Eker, Ümit (2011). *Eski Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasında Lehçe İçi Aktarma Sorunları*. Doktora Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi.

Ercilasun, Ahmet B. (1992). "Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar". *Dil Dergisi* 5: 179-207.

_____, (1997). "Lehçeler Arası Aktarma", *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, İlaveli 2. Baskı. Ankara: Akçağ Yay. 91-100.

Genette, Gerard (1991). "Introduction to the Paratext". *New Literary History* Spring 22 (2). Baltimore: The John Hopkins University Press. 261-272.

_____, (1997). *Paratexts; Thresholds of Interpretation*". Çev. Jane E. Lewin. Cambridge: Cambridge University Press.

- Gottlieb, Henrik (2005). "Multidimensional Translation: Semantics turned Semiotics". *MuTra 2005 Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings*. http://www.euroconferences.info/proceedings/2005_Proceedings/2005_proceedings.html. (04.06.2014)
- Hartama-Heinonen, Ritva (1995). "Translators' prefaces—A key to the translation?". *Folia Translatologica* 4: 33-42.
- Hoey, Michael (1991). *Patterns of Lexis in Text*. Oxford: Oxford University Press.
- Jakobson, Roman (2000). "On Linguistic Aspects of Translation". *The Translation Studies Reader*. Der. L. Venuti London. New York: Routledge. 113-118.
- Jamnejad, Mahsheed (2000). *Intralingual Translation: Aspect of Illustration*. Yüksek Lisans Tezi. Tahran, Iran: Teacher Training University.
- Aaron, Johnson (2004). *The Road To Turkish Language Reform And The Rise Of Turkish Nationalism*. Yüksek lisans Tezi. Montreal, Kanada: McGill Üniversitesi.
- Kaplan, Mehmet (1987). *Tevfik Fikret (Devir-Sahsiyet-Eser)*. 2. Baskı. İstanbul: Dergâh Yay.
- Kara, Mehmet (2009). "Lehçeler arası aktarmalarda temel sorunlar". *Turkish Studies. International Journal for International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 4(4): 1056-1082.
- Karadağ, Ayşe Banu (2012). "Bir Diliçi Çeviri Örneği Olarak Dipnotlar ve Dipnotlarla Bir Çeviriyi Yeniden Yazmak". *Çeviri ve Çeviri İncelemeleri Dergisi* 1(8): 35-40.
- Klingberg, Göte (1986). *Children's Fiction in the Hands of the Translator*. Lund: Bloms Boktryckeri AB.
- Korkmaz, Zeynep (2005). "Cumhuriyet Döneminde Dil Anlayışı". *Türk Dili* 637: 34-41.
- Kovala, Urpo (1996). "Translations, Paratextual Mediation and Ideological Closure". *Target* 8(1). Amsterdam: John Benjamins. 119-147.

- O'Sullivan, Emer (2005). *Comparative Children's Literature*. London: Routledge.
- Pillière, Linda (2010). "Conflicting Voices: An analysis of intralingual translation from British English to American English". *E-rea: Revue électronique d'études sur le monde anglophone* 8 (1): 2-10.
- Sever, Sedat (1997). "Tevfik Fikret ve Çocuk Şiirleri". *AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 29 (1): 31-47.
- Shavit, Zohar (1986). *Poetics of Children's Literature*. London: University of Georgia Press.
- Tahir-Gürçağlar, Şehnaz (2002). "What Texts Don't Tell. The Uses of Paratexts in Translation Research". *Crosscultural transgressions. Research models in Translation Studies 2: historical and ideological issues*. Ed. Theo Hermans. Manchester: St Jerome. 44-60.
- Uğurlu, Mustafa (2011). "Lehçe İçi Aktarmada Yalancı Eşdeğerlik". 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (ICANAS)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay. 1877-1890.
- Watts, Richard (2000). "Translating Culture: Reading the Paratexts to Aimé Césaire's Cahier d'un retour au pays natal". *Traduction, Terminologie, Rédaction* 13(2): 29-46.

Intralingual Translation and Paratext: A Centennial Chase of Tefvik Fikret's Şermin

Neslihan Kansu-Yetkiner*

Nihal Yetkin-Karakoç**

Abstract

The limited number of studies on intralingual translations reveals that the act of intralingual translation is named with different wording in the analysis of intralingual translations made from Ottoman into Turkish, and there is no agreement on its definition. The aim of this descriptive study is to shed light on the interventions made on diachronic intralingual translations both on intralingual and paratextual contexts and to follow the adventure of modernization through 30 different versions of "Şermin" (1914) by Tefvik Fikret, which constitutes one of the first children's poem books in the Turkish children's literature. The scrutiny of the intralingual translation strategies indicates that the apparent language modernization taking into account current linguistic features is not made on lexical and structure bases only, as the publishing house policies, pedagogical and ideological concerns have also a manipulative effect through paratextual elements in this process.

Key Words:

Diachronic Intralingual Translation, paratext, modernization, Tefvik Fikret, Şermin, Children's Literature

---

* Assoc. Prof. Dr., İzmir University of Economics, Faculty of Arts and Sciences, Department of Translation and Interpretation- Izmir/Turkey
neslihan.yetkiner@ieu.edu.tr

** Assist. Prof. Dr., İzmir University of Economics, Faculty of Arts and Sciences, Department of Translation and Interpretation- Izmir/Turkey
nihal.yetkin@ieu.edu.tr

Внутриязыковой перевод и паратекст в столетнем процессе в контексте произведения Тевфик Фикрета «Шермин»

Неслихан Кансу-Йеткинер*

Нихал Йеткин-Караоч**

Аннотация

Анализ ограниченного количества работ по теме внутриязыковых переводов показывает, что во внутриязыковых переводах с османского на турецкий язык, сделанных после языковой реформы 1928 года, это явление называется различными именами и не существует единого мнения по определению данного термина. Целью этой описательной работы является освещение внутритекстовых и паратекстовых контентов во внутриязыковых переводах на основе более 30 версий перевода на современный турецкий язык произведения Тевфик Фикрета «Шермин» (1914), являющегося одним из первых сборников детской поэзии в турецкой литературе. В данной работе показано, что изменения, кажущиеся на первый взгляд актуализацией языка произведения в связи с особенностями современного языка, на самом являются не только внутритекстовыми изменениями; выявлено, что текст посредством использования элементов паратекста обретает манипулятивное воздействие, связанное с политикой издательств и коммерческими, педагогическими и идеологическими целями.

Ключевые слова

исторический внутриязыковой перевод / перевод текста, паратекст, актуализация, Тевфик Фикрет, Шермин, детская литература

---

* и.о.доц.док., Измирский экономический университет кафедра перевода – Измир / Турция
neslihan.yetkiner@ieu.edu.tr

** доц.док., Измирский экономический университет кафедра перевода – Измир / Турция
nihal.yetkin@ieu.edu.tr

